

Kultur / **Bøger**

Sjælen er det, der kan ses

ANMELDELSE / 28.09.17

Leena Krohns kortroman 'Tainaron, breve fra en anden by' fra 1985 er en mesterlig og sanseligt overvældende udfordring af mennesket som universets centrum. Bogen kan nu for første gang læses på dansk.

Theis Duelund

Mennesket glimrer ved sit fravær i den finske forfatter Leena Krohns gennembrudsværk fra 1985, *Tainaron, breve fra en anden by*, der nu for første gang kan læses på dansk. I den antropocæne tidsalder, hvor menneskets destruktive indflydelse på kloden, om ikke signalerer, så i hvert fald kraftigt antyder vores arts undergang, kan *Tainaron* læses som et opgør med det antropocentriske verdensbillede. Krohns roman er nemlig et antropologisk fantasiekperiment, der udforsker et univers befolket af bevidste insekter og planter, hvor livet bevæger og udvikler sig efter en intern logik, der på samme tid er velkendt og dog stadig helt fremmed fra vores egen verden.

Romanen er skrevet som en række breve til en ukendt modtager forfattet af jeg-fortælleren, der besøger byen Tainaron, hvor hun, ledsaget af en træbuk, udforsker samfundet og borgerne som en anden kulturanthropolog. Til tider optræder verden i velkendte gevandter:

»Jeg tror ikke, at jeg nogen steder har set så mange tidsaldre og så mange guder på samme tid som i Tainaron. Hvor ellers end i Tainaron rammer øjet inden for et blikks spændvidde katedralers spir, minaretkuplers pure guld og et dorisk tempels rene kapitæler? Her stræber de mod himlen side om side og alligevel usammenlignelige, alene hver og en.«

Men andre gange er den så fremmed, at det velkendte forvrides ud i det absurde, som da fortælleren besøger den lokale bedemand og i kælderen støder på et grufuldt syn af nyfødte tainaronianere, der mæsker sig i de netop afdødes livløse kroppe:

»Jeg kaldte det Dødsriget og et gravkammer, men i virkeligheden tjente dette sted, hvor jeg var havnet, helt modsatte formål: Det var en spisestue og et børneværelse. Disse slidere var ikke blot arbejdere, de var også og frem for alt mødre. Jeg så nu, at der omkring hver større skikkelse flokkedes en utallig skare af mindre væsner, deres efterkommere. Mens de udførte et arbejde, der skulle gøres, for at livet i byen overhovedet var muligt, fodrede disse arbejdere deres arvinger, og selv hvis måden, hvorpå de gjorde det, ikke huede mig, hvor skulle jeg da nogensinde finde et mere overbevisende vidnesbyrd om nedbrydningens og blomstringens, fødselsens og dødens ubrydelige forbund?«

“ Krohn mestrer fremmedgørelsens forskydende kunst

Krohn mestrer fremmedgørelsens forskydende kunst. Der er nemlig ikke tale om besjælede dyr, som vi kender dem fra eventyr, men nærmere væsner, der glimtvis optræder som mennesker for så at punktere den illusion. Det hele er utroligt udmattende for fortælleren, der ellers dokumenterer sine oplevelser med et åbent sind og antropologens nysgerrighed, men naturligvis er begrænset af sin menneskelige fatteevne. Det, at tainaronianerne fx gennemgår adskillige metamorfoser gennem livet og på en og samme tid er dem selv og dog en anden for hver endt cyklus, volder en del eksistentielle kvaler for fortælleren:

»Vi ændrer os også, men lidt efter lidt. Vi er vant til en vis uforanderlighed, og de fleste af os har en identitet, der er mere eller mindre stabil. Det er anderledes her. Det er forblevet mig en gåde, hvad der egentlig er forbindelsen mellem de to liv, der følger efter hinanden. Hvordan kan en person, der ændrer sig så fuldstændigt, stadig sige, at vedkommende på nogen måde er den samme som før? Hvordan kan vedkommende fortsætte? Hvordan kan vedkommende huske?«

Og på et tidspunkt bliver identitetsparadokset også for meget:

»– Kære ven, sagde Træbukken og så på mig, mens han bevægede forlængelserne af sine følehorn, – tror du, at Imitatoren har en identitet? I dag er han en, i morgen en anden. Der, hvor han er, det er han – en sten lige før, nu sommerens græs. Hvem kender hans skikkelse i morgen.

[...] – Jamen! Der skal være en kontinuitet! Råbte jeg. – Udvikling selvfølgelig, men samtidig ... trofasthed!«

Heri ligger en af romanens centrale pointer. Tematisk udspiller den sig i periferien, af det der kan kategoriseres ved hjælp af fornuft og realitet – der hvor antinomierne begynder at forplumre vores verdensanskuelse. Fortælleren er lige dele Carl von Linné, der forsøger at optegne og klassificere sine iagttagelser efter videnskabelige principper, og Dante (hvor Træbukken står inde for Vergil), der udforsker efterlivet. Men gang på gang kommer begrebsapparatet til kort. *Tainaron* er solidt forankret i den vestlige kulturs forestillingsverden, men er på samme tid en fortælling, der udstiller dens svagheder og arrogance.

Legen med virkelighedens rammer og fundamentale byggeklodser er fast inventar i Leena Krohns litterære univers. Den prisvindende forfatter debuterede i 1970 og har siden skrevet en lang række romaner, hvor af fire er oversat til dansk og udgivet på forlaget Jensen & Dalgaard, der også står bag udgivelsen af *Tainaron*. Stilistisk er Leena Krohns sprog lysende klart, men forunderligt og lyrisk i sit udtryk, og de korte breve kan også læses hver for sig som poetiske aforismer. Leena Krohns danske oversætter Siri Nordborg Møllers fremragende oversættelse aktiverer sanserne i læsningen og fanger både Krohns snørklede filosofiske overvejelser, prosaens musikalitet såvel som forfatterens underspillede humor.

Fælles for mange af Krohns værker er den grundlæggende tvivl på fornuftens evne til at forklare og udlægge verden. I *Datura tai harba jonka jokainen näkee* forgifter en ung journalist sig selv med pigæblefrø og begynder at se døde mennesker gå lyslevende omkring på gaderne, og i *Bipavilionen* (der foreligger på dansk) kolliderer alternative verdensbilleder i et forsamlingshus, hvor foreninger som Vandscooterforbundet, Foreningen til Kommunalvidenskabens Fremme og Klubben for Skiftende Realitet udlægger deres respektive virkeligheder. Krohns figurer søger altid efter noget, de ikke selv er klar over, og det samme gælder *Tainaron*-fortælleren, der dog i romanens tolvte brev, når til en form for erkendelse:

»Hvor vi dog udskiller ord omkring os, for at virkelighedens øje ikke skal se på os! Forgæves ulejlighed! Et slør, der er så håbløst tyndt og hullet, skjuler intet, og vi vrider os i skæbnens klare lys. Intet skjold, ingen rustning, og kødet bliver aldrig nogensinde til ord igen.«

Betydning, meningen med tilværelsen, er ikke det centrale omdrejningspunkt i Leena Krohns fiktion. Det er den sanselige oplevelse af verden og den instinktive indsigt, vi glimtvis opnår her igennem. Kort efter ankomsten til *Tainaron* bevæger fortælleren og Træbukken sig rundt i byens botaniske have, hvor blomsterne er »overnaturligt store,« med kroner så brede »som menneskeansigter« og visse kan man sågar »træde ind i som i et solfyldt lysthus«:

»Da vi gik under blomsterne, kunne jeg mærke deres vilje og tørst, jeg kunne mærke, at det, man kunne se af dem, al farvepragten, blot var et springbræt for frøet.«

For en bog, der forestiller sig en verden efter menneskeheden, er *Tainaron* fri af kynisme og sortsind. I stedet er det en hyldest til naturen, livets cyklus, det nære og umiddelbare, der omgiver os overalt på jorden. Som den unavngivne modtager til fortællerens breve har sagt: »Sjælen er det, der kan ses.«

FAKTA

Leena Krohn, *Tainaron*,
Jensen & Dalgaard,

Netop udkommet

